

АКАДЕМИК, ИСТРАЖИВАЧ, ПИСАЦ:
ПЕРСОНЕ ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

МАТИЦА СРПСКА

МАТИЦА СРПСКА
Одељење за књижевност и језик
Одељење за ликовне уметности

Ово издање изашло је у оквиру најаве великог јубилеја
„Два века Матице српске”

Главни и одговорни уредници
Проф. др Исидора Бјелаковић
Проф. др Владимир Симић

Рецензенти
Академик Јован Делић
Академик Миодраг Марковић
Др Бранка Кулић

Овај зборник радова настао је као резултат научног скупа „Један век
Дејана Медаковића”, одржаног 16. децембра 2022. године у Матици српској,
поводом обележавања стогодишњице од рођења Дејана Медаковића.

Штампање ове књиге финансирали су
Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање
и односе с верским заједницама Војводине
и Фондација Миле Драгић.

АКАДЕМИК, ИСТРАЖИВАЧ, ПИСАЦ: ПЕРСОНЕ ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

Уредници

Проф. др Владимир Симић
Проф. др Драган Станић

Матица српска
Нови Сад
2025

САДРЖАЈ

Владимир Симић, Уводна реч	7
----------------------------------	---

МАПА СРПСКЕ КУЛТУРЕ У ДЕЛИМА ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

Иван Негришорац, Дејан Медаковић: национални интелектуалац с европским видицима	13
Тијана Палковљевић Бугарски, Академик Дејан Медаковић и Галерија Ма- тице српске	21
Коста Вуковић, Допринос Дејана Медаковића у проучавању и заштити срп- ског уметничког наслеђа у Мађарској	31
Александра П. Кучековић, Дејан Медаковић и истраживања српске уметнич- ке баштине у „старој Славонији” у Хрватској	39
Јелена А. Тодоровић, Откривања Трста Дејана Медаковића (од <i>Лейойиса Срба</i> у <i>Трсију</i> до најновијих истраживања)	51
Нада Савковић, Патриотизам и допринос тршћанских Срба националном идентитету	63
Михаило Ст. Поповић, Златан Стојадиновић, Траговима Срба у Бечу – која је веза између архитекте Светозара Ивачковића (1844–1924), улице Волфен- гасе, Српске црквене општине и Грчке цркве у Бечу?	77

ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ И СРПСКА ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ

Мирослав А. Лазић, Графика раног српског штампарства у научном делу Дејана Медаковића	87
Бранко Бешлин, Принц Евгеније Савојски и Београд: битка 1717. и њена ре- цепција у политичком и уметничком дискурсу	101

Александра Человски, Портретиста портретисаних: Срби XVIII века у делу Дејана Медаковића	117
Владимир Симић, Утицај Медаковићеве књиге <i>Српска уметности у XVIII веку</i> на националну историју уметности	127
Сања Кипроски, Српска архитектура XVI, XVII и XVIII века у интерпретацији Дејана Медаковића	143
Александар Кадијевић, Дејан Медаковић о српској архитектури од 1793. до 1914. године	155
Игор Б. Борозан, Српски сликари у огледалу Дејана Медаковића (Урош Пре- дић и Паја Јовановић)	169

ЉУДИ И ПОРТРЕТИ У СПИСИМА ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

Горана Раичевић, У трагању за изгубљеним временом: српско грађанско друштво у <i>Ефемерису</i> Дејана Медаковића	189
Растко Лончар, <i>Мојиви</i> Дејана Медаковића у контексту ране поезике Симине 9а (1946–1952)	211
Мирослав Јовановић, Дневник Дејана Медаковића као извор за новију исто- рију Српске академије наука и уметности	223
Владимир Крстић, Дејан Медаковић и славни преци	239
Софија Божић, Дејан Медаковић о историји и историчарима	249
Мирко Демић, Сабирање трајно расејаног	265
Зоја Бојић, Један савремени барокни портрет историчара уметности Дејана Медаковића	277

Александра П. Кучековић
Универзитет у Београду
Факултет ликовних уметности
aleksandra.kucekovic@flu.bg.ac.rs

ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ И ИСТРАЖИВАЊА СРПСКЕ УМЕТНИЧКЕ БАШТИНЕ У „СТАРОЈ СЛАВОНИЈИ” И ХРВАТСКОЈ

У саопштењу се анализира рад Дејана Медаковића на проучавању историјско-уметничког наслеђа Срба на подручју Славоније и северне Хрватске. Представљени су резултати Медаковићевих научних радова на поменутој тему, објављиваних почев од 1949. све до средине девете деценије прошлог века. Историју српске нововековне визуелне културе Дејан Медаковић задужио је кључним доприносима у сегментним примарним изучавањима националног наслеђа наведене регије. Утемељење примене савремених историјско-уметничких методолошких принципа у приступу интерпретацији контекста настанка и развоја овог баштинског слоја такође су, у великој мери, Медаковићева заслуга.

Кључне речи: Дејан Медаковић, српска уметност новог века, северна Хрватска, Славонија.

На овом скупу, цењене колеге претходни говорници и поштоваоци књижевног и историјско-уметничког дела Дејана Медаковића представили су га као врсног хроничара и истраживача српске нововековне и модерне грађанске културе. Када се, међутим, у својим разноврсним интересовањима, освртао на уметничко наслеђе српске православне баштине у Хрватској, Медаковић је подједнако амбициозно и предано уронио у истраживање и интерпретацију наслеђа сеоских парохијских цркава и манастира, удаљених од салонске културе Загреба његовог детињства и урбане атмосфере око митрополијског двора и саборне цркве у центру хрватске престонице.

Сл. 2. Дејан Медаковић са колегом Лазаром Трифуновићем на терену

Иницијација Дејана Медаковића у истраживања српске баштине области средишње и западне Славоније и Хрватске има, као и код ауторке овог скромног саопштења, корене у завичајном сентименту који је, у оба случаја, отворио широко поље богатства уметничког наслеђа националне нововековне културе на овом подручју. Наравно, у личном дискурсу и без, због генерацијског јаза, директног контакта са бардовском харизмом легендарног професора на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду, публиковани радови Дејана Медаковића са овом тематиком попримили су статус незаобилазних полазних тачака и методолошких узора. Иако су Медаковићева најранија интересовања за српско наслеђе у Хрватској имала шири географски распон, који је укључивао и области Далмације, Лике и Горског Котара (Медаковић 1949; Медаковић 1954: 291–293),¹ врло рано је препознао област северне Хрватске и западне Славоније као издво-

¹ О идеолошким неслагањима и критикама мотивисаним политичким конформизмом које је изазвало публиковање његовог првог рада о уметничком наслеђу Срба у Далмацији након 1949, Медаковић је са резигнацијом касније сведочио у својој аутобиографској прози (Медаковић 1992: 194–202, cf. Vuјновић 2021: 86–87).

јени историјско-географски феномен и подручје специфичних карактеристика српске, на првом месту религиозне, нововековне уметничке баштине.

У часопису *Стиринар* Медаковић је још 1955. објавио пионирски чланак „Белешке о српској уметности у области старе Славоније и Хрватске” (МЕДАКОВИЋ 1954–1955: 317–330), који је први синтетички приказ карактеристика српско-православног наслеђа овог подручја у домаћој науци. Прилежно је, притом, проучио и систематизовао истраживања која су објављивали његови научни претходници крајем XIX и у првој половини XX столећа – Владимира Красића, Манојла Грбића, Лазара Богдановића и Радослава Грујића. Ниједан од претходно поменутих, међутим, није се, проучавајући политичку, црквену и/или друштвену историју наведене области, посветио специфично њеном историјско-уметничком наслеђу. Тако су управо Медаковићу допале иницијатива и улога да овај посао започне, користећи своје одабрано научно опредељење. Поменута студија „уоквирила” је подручје средишње и западне Славоније, старих области тзв. Горње и Доње Славоније, као издвојену регију посматрања. У научном дискурсу, њене су границе одређиване историјско-географским детерминантама, на првом месту турским освајањима у Славонији у првој половини XVI века, али и потоњим јурисдикционим распоном Пакрачко-славонске епархије у XVIII и XIX столећу. Ова дијецеза, односно управни домаћаји владика у Пакрацу, у овом периоду, а и касније, пресудно је одредила како популарну тако и научну перцепцију овог простора као интегрисане целине, иако у политичким и управним поделама државних структура које су га обухватале од XVIII века до данас, она никада није званично успостављена.

Медаковић је креирао прегледну студију која је обухватила српско, на првом месту црквено, уметничко наслеђе северне Хрватске и средишње Славоније, у свим областима – од архитектуре до црквеног сликарства и артефаката примењене уметности. Уз знања и публиковане радове Радослава Грујића и других претходно поменутих истраживача, ослањао се на сопствена теренска запажања (МЕДАКОВИЋ 1992: 202–206, 350–353), али и на резултате рада Музеја Срба у Хрватској у Загребу, који је чувао највећи део материјала изнетог 1941. из православних цркава на подручју Хрватске (VUJNOVIĆ 2021: 39–71).² Музеј Срба у Хрватској био

² „Увек где је била потреба да се нешто учини око спасавања нашег културног блага у Хрватској, Грујић [историчар и богослов Радослав М. Грујић, члан комисије за одбрану докторске дисертације Д. Медаковића 1954, оп. А. Кучековић] је помагао као неки младић. Он је био савршено свестан шта за српски народ у Хрватској представљају те његове вековне реликвије и зато је прихватио [...] да то благо остане тамо [у Музеју Срба у Хрватској, оп. А. Кучековић], где је настало као сведочанство стваралачке моћи наших предака. Повлачењем целокупног инвентара у Београд, остао би народ у Хрватској без својих тапија... Грујића је једино бринуло што Срби у Хрватској немају довољно стручних људи да све те драгоцености обраде” (МЕДАКОВИЋ 1992: 277–278, cf. VUJNOVIĆ 2021: 105–107, 135–136). У освит оснивања Музеја Срба у Хрватској, непосредно по завршетку Другог светског рата, Дејан Медаковић је био

је институција с којом је Дејан Медаковић био стручно повезан од времена пре његовог званичног оснивања почетком 1949, па све до повратка црквеноуметничких предмета епархијама СПЦ на подручју Хрватске у периоду од 1983. до 1985. (VUJNOVIĆ 2021: 58, 63–70, 87–89, 110).

У Музеју Срба у Хрватској је, готово од његовог оснивања, као кустос радила историчарка уметности Вера Борчић (VUJNOVIĆ 2021: 94, 108–109, 143–144). Нажалост, у стручним круговима остао је недовољно препознат њен пресудан допринос систематском проучавању и прилежној каталогизацији наслеђа похрањеног у Музеју. У прве три деценије након Другог светског рата, управо Борчићева и Медаковић постају први специфични стручњаци – историчари уметности, који ће у истраживању овог дела српског баштинског корпуса применити савремене концепте струке и публиковати радове у специјализованим часописима и издањима. Пред њима је стајао захват у слој наслеђа који је у великој мери био измештен из својих изворних окружења, на првом месту црквених објеката и манастирских ризница и библиотека, односно оштећен током Другог светског рата,³ што је понекад доводило до разумљивих погрешака, у тежњи да се постигне што свеобухватнија примарна научна обрада и презентација сачуваног материјала.

Тако је Медаковић деценију касније, посматрајући иконе познобарокног сликара Арсенија Теодоровића, које су до Другог светског рата стајале на импровизованом иконостасу у парохијској Цркви Светог Илије у Пакрацу (МЕДАКОВИЋ 1968: 98, 102), а у његово време похрањене као појединачни комади у Музеју Срба у Хрватској (BORČIĆ 1974: 92–94), закључио како је пакрачки иконостас представљао

виђен као један од пожељних стручних кандидата за кустоски рад у Музеју, о чему сведочи сачувана преписка између Радослава Грујића и кустоса загребачког Музеја за умјетност и обрт Ивана Баха (VUJNOVIĆ 2021: 106–107, 140).

³ У рецентним истраживањима темељно је расветљена рана делатност Музеја Срба у Хрватској – од његове иницијалне концепције и друштвенополитичке улоге у Хрватској након Другог свеског рата, преко креирања заштитарске политике и модела јавног деловања, балансирања карактера колекције која је, путем организованих откупа и набавки, требало да обезбеди већу заступљеност сведочанстава српске „световне“ историје на тлу Хрватске, у односу на чињеницу да је садржавала првенствено црквеноуметничке предмете (VUJNOVIĆ 2021: 39–63). Делатници Музеја су, међутим, од његовог оснивања, организовано обилазили терен искључиво у сврху евидентирања стања уметничког материјала *in situ*, чије преношење у Музеј није планирано и о томе су подносили извештаје. Тако је историчар Федор Моачанин, који је запослен као кустос након неуспеха ангажовања Дејана Медаковића на тој позицији, годину дана након оснивања Музеја предузео обилазак српских цркава на подручју Бјеловара, Дарувара и Пакраца. Сачувани извештај од 14. маја 1950. садржи први послератни опис дрвене цркве у Великим Зденцима, преписе ктиторских записа на иконостасу Мојсеја Суботића у Великим Бастајима из 1785. пописе богослужбених књига и утвари које су се налазиле у црквама, као и записа на њима. Вера Борчић је 1958. и 1959. пописивала уметничке старине у православним црквама на подручју Бјеловара, Крижеваца и Копривнице. При посматрању икона Јована Четиревића Грабована у Павловцу изнела је запажања која је додала „опису ikonostasa u putnom izvještaju D. Medakovića iz 1949. g.” (ПМХ, Архив МСХ, *Izvještaj o putovanju Fedor Moacanin*, око 16. 05. 1950; *Putni izvještaj Vera Borčić*, око 20. 06. 1958, 66, 12. 09. 1959, бр. 280/2-59; cf. VUJNOVIĆ 2021: 169).

(уистину!) сасвим неспецифичну и јединствену структуру на измаку XVIII столећа, али и у опусу црквеног сликарства чувеног новосадског сликара. Тек ће новија истраживања открити да се радило о структури која је, по налогу пакрачко-славонског епископа Мирона Николића, устројена у парохијском храму након реконструкције саборне цркве у Пакрацу крајем XIX столећа, односно да су иконе Арсенија Теодоровића тек одабрани остаци иконостаса који је овај мајстор сликао управо за барокни саборни пакрачки храм 1800. године (Кучековић 2017: 159–164).

Поменута Медаковићева студија о српској уметности у областима Славоније и Хрватске реафирмисала је топосе и артефакте које је, три деценије раније, први описао богослов и историчар Радослав Грујић, у монографији о Пакрачкој епархији (Грујић 1930). Медаковић је посебну пажњу поклонио презентацији сачуваних примера дрвене сакралне архитектуре (црквама у селима Рашеници, Растовцу, Малим Зденцима), а написао је и нуклеусе историјско-уметничких описа православних манастира на овом подручју: Ораховице, Пакре, Марче и Лепавине, претходећи тако систематизацији коју ће 1971. објавити, такође историчар, богослов и Грујићев студент Душан Кашић (Кашић 1971). Осврћући се на сликарску заоставштину, Медаковић је у модерном научном дискурсу реафирмисао и дела новосадског сликара Јоакима Марковића и његов рад за епископе у Сјеверину, а уочио је и издвојио доминацију коју је на овом подручју, у последњој четвртини XVIII столећа, имао јужнобалкански мајстор Јован Четијевић Грабован.

Посебно драгоцено Медаковићево запажање везано је за „интернационални” карактер Грабовановог уметничког идентитета и сликарског опуса, учвршћено напоменом да се радило о мајстору који је припадао „једној јединственој православној цивилизацији Балкана” (Медаковић 1954–1955: 325). Полифоност културних прожимања Грабованове епохе, под утицајем Медаковићевих иницијалних запажања, у домаћој науци разрадиће његов сарадник и научни настављач Миодраг Јовановић, у монографској студији о овом сликару (Јовановић 1965: 199–222). Сарадња Медаковића и Јовановића на проучавању српског наслеђа у Хрватској, осим поменутог монографског написа о Јовану Четијевићу Грабовану, имаће и додатне важне резултате за српску науку – Медаковић је луцидно уочио и забележио масовно присуство руских импортованих црквених артефаката на овом подручју, првенствено икона, а потом и књига и утвари, које ће Јовановић потом обрадити у студији о руско-српским уметничким везама у XVIII веку (Јовановић 1963: 379–410).

Медаковићева рана свест о јединственом балканском православном цивилизацијском и културном кругу, који је функционисао независно од објективних политичких граница региона и укључивао плодотворне везе са православнима на ширим источним (Русија, влашке кнежевине) и западним странама, посебно је охрабрила и концепцијски задужила новија истраживања у XXI столећу, која су у пуном

смислу афирмисала интернационалне научне размене у посматрању појединачних сликарских каријера, попут оне Јована Четиревића Грабована (Кучековић 2022).

Од средине прошлог века, Дејан Медаковић се српском наслеђу у Славонији и северној Хрватској враћао у низу специфичних и прегледних студија, пратећи искуства и резултате до којих су, у научним и музеолошким интересовањима за овај баштински корпус, долазили Вера Борчић, Миодраг Јовановић, а потом и Слободан Милеуснић (Медаковић 1985: 371; cf. Милеуснић 1989: 173–188). Сликару историјских и хералдичких композиција, Новосађанину Јоакиму Марковићу, као јединственом илустратору историјске митологије и политичко-религијских аспирација Срба граничара Вараждинског генералата, вратио се кроз два монографска написа у размаку од једне деценије. У првом је анализирао историјски контекст настанка и ликовну концепцију хералдичких композиција на иконостасу из цркве у селу Плавшинцу (1750), којима је Јоаким Марковић илустровао правно-привилегијални статус граничара у Вараждинском генералату. Захваљујући претходним описима у радовима Л. Богдановића, Р. Грујића и Д. Кашића, као и детаљним преписима записа на Марковићевим композицијама које му је уступио тадашњи директор Музеја Срба у Хрватској Федор Моачанин, Медаковић је извршио њихову компетентну иконографску анализу у контексту европских конвенција барокне владарске иконографије (Медаковић 1959: 113–121). Други рад је посветио дотада необрађеној а важној целини иконостаса, такође са значајним хералдичким представама, коју је Јоаким Марковић остварио 1751. у Цркви Светог Томе у Дишнику, селу у северној Хрватској (Медаковић 1969: 141–154). Медаковићев таленат да методолошки и стилистички балансира научни текст који доноси како примарна истраживања, попут детаљних преписа записа на појединачним иконама, тако и синтетичке оцене о карактеристикама сликарског дела Јоакима Марковића и времена и простора у ком је мајстор делао, дошли су у овом раду до пуног изражаја.

Студија о сремском сликару Мојсеју Суботићу објављена 1971. укључила је темељиту научну обраду тематски важног иконостаса у Цркви Светог Георгија у Великим Бастајима код Дарувара, пружајући Дејану Медаковићу пуну сатисфакцију у непрекинутом интересовању за иконографију Срба светитеља у XVIII столећу (Медаковић 1971: 123–141). Издвојен иконостасни низ од тринаест Суботићевих икона са ликовима Светих Срба и *Деизисом са свейшим Савом и Симеоном* посебно је привукао Медаковићеву пажњу, али су га на исцрпну иконографску анализу подстакле и друге представе које је повезивао са руско-украјинским утицајима, односно утицајима тема католичког порекла. Нажалост, икону Богородице из пророчког низа у том тренутку није имао прилике непосредно да испита, па је на њеним грудима препознао „једини познати пример... у српској уметности 18. столећа” представе голуба Светог духа; ради се, ипак, о барокизованој варијанти

46

старе иконографије Платитере са малим Христом који благосиља на Богородичиним грудима, окружен барокним амблематским мотивом горућег срца (Кучековић 2014: 286–288). Медаковићева омашка је готово подразумевајућа „бољка” од које увек понешто пате подвижничка примарна истраживања, којима се он углавном бавио у испитивању православног ликовног баштинског корпуса у Славонији и Хрватској.⁴

Занимања за руске утицаје на српску нововековну уметност Дејан Медаковић је обновио у анализи карактеристика икона једног од најстаријих именом познатих руских сликара придошлица у Карловачку митрополију у XVIII столећу – Григорија Герасимова Московитера (Медаковић 1985: 369–375). Овај Рус, или Малорус (Украјинац), насликао је занимљиве престоне иконе (сл. 3 и 4) на иконостасу дрвене цркве села Доње Ковачице 1724. године. Иако суштински зграфско и провинцијско по карактеру,⁵ сликарство Герасимова и његов рани боравак међу Србима у Карловачкој митрополији најавили су следећу револуционарну генерацију сли-

⁴ Дилема која стоји и данас пред сваким истраживачем српског црквеноуметничког наслеђа на овом подручју – писати и закључивати или не о артефактима који се не могу темељно изучити због лоше очуваности, или запуштености под наслагама прљавштине, свакако је била и пред Медаковићем који је бастајски иконостас Мојсеја Суботића у оронулој цркви посматрао као целину која претходно није била подвргнута никаквим конзерваторским захватима, чак ни професионалном фотографисању. Медаковић се у својим каснијим аутобиографским сећањима врло жучно критички осврнуо на маргинализацију српских црквених објеката и њихових инвентара у заштитарским програмима хрватских институција након Другог светског рата, али и политички опортунизам српских представника власти у Хрватској. Са посебном горчином се присетио комисијског обиласка манастира Пакре, тешко оштећеног током Другог светског рата, заједно са старијим београдским колегом Ђурђем Бошковићем и хрватским архитектом и историчарем уметности Андром Мохоровићем:

„Зар вас не чуди да ми одлазимо у Пакру после толико година од када је овај споменик страдао у рату, а на њему није ништа рађено? Да ли је то случајно? Није! [...] како ћете протумачити чињеницу да ја сада, управо у случају овог манастира, имам овлашћење српске комисије за заштиту при Републичком министарству да званично понудим новац за обнову овог манастира. Ако понудим новац, овдашњи Срби из општине Дарувар и регионални завод у Осијеку неће смети да тај новац приме, неће смети јер би то значило повреду светог начела да нема вертикалног повезивања. Срби ван Србије не смеју да у Републици Србији виде неког свог заштитника. Њихова судбина решаваће се искључиво у Загребу.” (Медаковић 1992: 350–353).

⁵ У поменутом чланку Медаковић се осврнуо на претходна помињања икона Григорија Герасимова у литератури, преузевши записе на престоним иконама на основу читања Р. Грујића, објављеног још у збирци старих српских записа и натписа Љубомира Стојановћа 1923. године. Медаковић напомиње да је о овом руском сликару информативно 1949. писао и Бранко Сучевић, тадашњи управник Музеја Срба у Хрватској, а потом и Павле Васић, пожаливши се да су сви претходници пропустили да „макар и најкраће процене његово зграфско дело” (Медаковић 1985: 371). Медаковић у своја разматрања није унео закључке о Герасимову које је још 1963. извео М. Јовановић (Јовановић 1963: 391). Документација Музеја Срба у Хрватској сведочи, међутим, да је Вера Борчић уочила вредност иконостаса у Доњој Ковачици приликом теренског рада 1959. и детаљно га, заједно са карактеристикама архитектуре, ентеријера и мобилијара дрвеног храма, описала у сачуваном извештају. У њему је оставила и тачне преписе записа на престоним иконама, а идентификовала је и потпис другог сликара – Константина Братановића. Борчићева је дала и прву оцену ликовних квалитета икона обојице сликара (ПМХ, Архив МСХ, Putni izvještaj Vera Borčić, 12. 09. 1959, бр. 280/2-59). Пуно разрешење забуна које је донело Медаковићево приписивање целокупног иконостаса у Доњој Ковачици Григорију Герасимову доносе тек новија истраживања (Тодић 2010: 389–390).

кара која ће, више од две деценије касније, предвођена школованим Украјинцима Василијем Романовићем и Јовом Василијевичем, суштински одредити нови идентитет елитне визуелне културе српске средине у Карловачкој митрополији.

Пројекат издавања *Историје српског народа*, под окриљем Српске књижевне задруге, крајем осме деценије прошлог века, укључио је и ауторску сарадњу Дејана Медаковића. Текст који је написао о српској уметности у XVIII столећу за ту прилику, далеко је превазишао наменске габарите припреманог издања и резултирао посебном књигом, првом модерном синтезом развоја српске уметности у преломном XVIII столећу њене грађанске трансформације и афирмације (Медаковић 1981). Сва дотадашња знања о специфичностима карактера српског уметничког наслеђа на подручју Славоније и северне Хрватске први пут су инкорпорирана у јединствену студију визуелне културе Карловачке митрополије и других подручја насељених православним Србима у XVIII веку. Артефакти и уметничке целине добили су своје шире историјско-културолошке оквире, а њихове хронолошке позиције контекстуализоване су у укупном распону српске нововековне културе.

Дејану Медаковићу дугујемо за изванредне како примарне тако и синтетичке историјско-уметничке увиде у српско-православну баштину Славоније и северне Хрватске. Његовим радовима обележена је важна тачка њене афирмације у смислу модерног научног приступа и омогућено укључивање у студије развоја визуелне културе Карловачке митрополије. Нажалост, од 80-их година прошлог столећа није имао специфично опредељених следбеника у научном интересовању за овај простор, често онемогућеном социјалистичким системима сепаратних републичких и покрајинских музејских и заштитарских надлежности. О генези и развоју ових подела које су дубоко уназадиле, а понекад и потпуно осујетиле, покушаје да се српско православно уметничко наслеђе на подручју Хрватске системски заштити и сачува, како је већ напоменуто, резигнирано је сведочио и оштро их осуђивао у својим каснијим годинама, пишући аутобиографску сагу *Ефемерис*. Враћање научним радовима Дејана Медаковића и адекватна валоризација у њима постигнутих резултата били су апсолутно неопходни у обновљеним изучавањима православне ликовне заоставштине Славоније и северне Хрватске од почетка нашег столећа.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Грујић, Радослав М. *Споменица о српском православном владичанству пакрачком: у славу четрдесетогодишњице епископства, шездесетогодишњице свештеничке службе и осамдесетогодишњице живота Владике Мирона*. Пакрац: Издање свештенства Владичанства пакрачког, 1930.

- ЈОВАНОВИЋ, Миодраг. „Руско-српске уметничке везе у XVIII веку.” *Зборник Филозофској факултету* књ. 7, 1 (1963): 379–410.
- ЈОВАНОВИЋ, Миодраг. „Јован Четиревић Грабован.” *Зборник за ликовне уметности Мајице српске* 1 (1965): 199–222.
- КАШИЋ, Душан. *Српски манастири у Хрватској и Славонији*. Београд: Српска патријаршија, 1971.
- КУЧЕКОВИЋ, Александра. „Арсеније Теодоровић у Пакрацу – нови контексти.” *Саопштења* 49 (2017): 157–169.
- КУЧЕКОВИЋ, Александра. *Уметност Пакрачко-славонске епархије у XVIII веку*. Београд: Академија СПЦ за уметност и конзервацију, 2017.
- КУЧЕКОВИЋ, Александра. *Јован Четиревић Грабован (око 1719–1789)*. Нови Сад: Матица српска, 2022.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Манастир Гомирје.” *Научни прилози студентима Филозофској факултету у Београду* (1949): 168–170.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Једно неостварено сликарско школовање Герасима Зелића.” *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* књ. XX, 3–4 (1954): 291–293.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Белешке о српској уметности у области старе Славоније и Хрватске.” *Старица. Нова Серија* књ. V–VI (1954–1955): 317–330.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Две историјске композиције сликара Јоакима Марковића из 1750.” *Зборник Музеја примењене уметности* 5 (1959): 113–121.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. *Српски сликари XVIII–XX века*. Нови Сад: Матица српска, 1968.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Иконостас Јоакима Марковића у селу Дишнику.” *Зборник за ликовне уметности Мајице српске* 5 (1969): 141–154.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Мојсеј Суботић.” *Зборник за ликовне уметности Мајице српске* 7 (1971): 123–141.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. *Српска уметност у XVIII веку*. Београд: Српска књижевна задруга, 1980.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. „Иконостас Григорија Герасимова Московитера у Доњој Ковачици из 1724. године.” *Зборник за ликовне уметности Мајице српске* 21 (1985): 369–375.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. *Ефемерис. Ephemeris III: хроника једне породице*. Београд: БИГЗ, 1992.
- МИЛЕУСНИЋ, Слободан. „Представе Срба светитеља и светих у црквеном сликарству Славоније.” *Зборник о Србима у Хрватској* 1 (1989): 173–188.
- Повијесни музеј Хрватске, *Архив Музеја Срба у Хрватској*.
- ТОДИЋ, Бранислав. „О Константину Братановићу.” У: *Радови о српској уметности и уметницима XVIII века. По архивским и другим издацима*. Нови Сад: Галерија Матице српске, 2010, 389–400.
- BORČIĆ, Vera. *Zbirka ikona Odjela Srba u Hrvatskoj*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske: Odjel Srba u Hrvatskoj, 1974.
- VUJNOVIĆ, Andrej. *Muzej Srba u Hrvatskoj: studija slučaja*. Zagreb: Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta”, 2021.

Aleksandra P. Kučeković

**DEJAN MEDAKOVIĆ AND THE RESEARCH OF SERBIAN
ARTISTIC HERITAGE IN “OLD SLAVONIA” AND CROATIA**

S u m m a r y

The paper analyzes the work of Dejan Medaković on the study of the historical and artistic heritage of Serbs in the area of Slavonia and northern Croatia. The results of Medaković's scientific works on the mentioned topic, published from 1949 until the middle of the ninth decade of the last century, are presented. The history of Serbian modern visual culture owes Dejan Medaković key contributions in the segmental primary studies of the national heritage of the aforementioned region. The establishment of the application of modern historical-artistic methodological principles in the interpretation of the context of the origin and development of this heritage corpus is also, to a large extent, Medaković's merit.

Keywords: Dejan Medaković, Serbian art of the early modern period, northern Croatia, Slavonia

АКАДЕМИК, ИСТРАЖИВАЧ, ПИСАЦ: ПЕРСОНЕ ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

Издавач

МАТИЦА СРПСКА

Матице српске 1

Нови Сад

За издавача

Проф. др Драган Станић,
председник Матице српске

Службени сарадник Одељења

Др Милена Кулић

Мср Весна Гајић

Лектура и коректура

Татјана Пивнички Дринић

Технички уредник

Вукица Туцаков

Прелом

Владимир Ватић, Графит, Петроварадин

Штампа

Сајнос, Нови Сад

Тираж

500

ISBN 978-86-7946-515-3

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

7.03:929 Medaković D.(082)

АКАДЕМИК, истраживач, писац : персоне Дејана Медаковића / уредници Владимир Симић, Драган Станић. - Нови Сад : Матица српска, 2025 (Нови Сад : Сајнос). - 292 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 500. - Стр. 7-9: Уводна реч / Владимир Симић. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-7946-515-3

а) Медаковић, Дејан (1922-2008) - Зборници

COBISS.SR-ID 182507785